

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----o0o-----

**NHỮNG TÍN NGƯỠNG TRONG LỄ HỘI “HANG BUA”
CỦA NGƯỜI THÁI XÃ CHÂU TIÊN, HUYỆN QUỲ CHÂU,
TỈNH NGHỆ AN**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ**

**SINH VIÊN THỰC HIỆN: HOÀNG THỊ TRÂM
GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN: Th.S HOÀNG VĂN HÙNG**

HÀ NỘI, 2011

Lời cảm ơn!

Để hoàn thành bài khoá luận tốt nghiệp này. Bên cạnh sự nỗ lực của bản thân em còn nhận được rất nhiều sự ủng hộ và giúp đỡ từ nhiều phía. Trước tiên em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới các thầy cô giáo trong Khoa văn hoá dân tộc thiểu số Trường Đại học Văn hoá Hà Nội đã tận tình chỉ bảo trong quá trình học tập và tạo điều kiện cho em thực hiện khoá luận này. Đặc biệt, em được cảm ơn tới Th.S Hoàng Văn Hùng người đã trực tiếp hướng dẫn, chỉ bảo tận tình và động viên em hoàn thành khoá luận. Đồng thời em cũng xin cảm ơn Huyện uỷ, UBND và phòng VH TT huyện Quỳnh Châu, cùng với các bác, các cô, các chị và các bạn người Thái... ở Huyện Quỳnh Châu đã giúp đỡ, cung cấp tư liệu và có những nhận xét bổ ích trong quá trình thu thập tư liệu và hoàn thành bài khoá luận.

Do thời gian và kinh nghiệm của bản thân còn có nhiều hạn chế nên đề tài nghiên cứu của em không tránh khỏi những thiếu sót, em kính mong nhận được sự nhận xét và đóng góp ý kiến của các thầy cô để bài khoá luận của em được đầy đủ và chi tiết hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 05 năm 2011

Sinh viên thực hiện

HOÀNG THỊ TRÂM

Mục Lục

	Trang
Mở đầu	1
1. Lí do chọn đề tài	2
2 Mục đích nghiên cứu	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	3
4. Phương pháp nghiên cứu	3
5. Đóng góp khoa học của đề tài.....	4
6. Bố cục của đề tài	4
Chương 1 : Địa văn – nơi diễn ra lễ hội “Hang Bua” của người Thái tại xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An	5
1.1. Điều kiện tự nhiên.....	5
1.1.1 Vị trí địa lý	5
1.1.2. Đặc điểm kinh tế	5
1.2. Đặc điểm xã hội	11
1.2.1. Dân cư, dân số.....	11
1.2.2. Vài nét về người Thái ở xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, tỉnh nghệ An.....	12
1.3. Các đặc điểm văn hóa	12
1.3.1. Văn hóa vật thể	12
1.3.2. Sinh hoạt xã hội	19
1.3.3. Văn hóa phi vật thể	22
Chương 2: Những tín ngưỡng trong lễ hội “Hang Bua” của người Thái tại xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An.....	29
2.1. Khái quát chung về lễ hội	29
2.2. Truyền thuyết về lễ hội “ Hang Bua”	30

2.3. Nguồn gốc của lễ hội	34
2.3.1. Tên gọi của lễ hội.....	34
2.4. Tìm hiểu các trình thức, lễ hội và các trò chơi trong lễ hội.....	35
2.4.1. Quá trình chuẩn bị.....	35
2.4.2. Chọn ngày mở hội.....	35
2.5. Diễn trình lễ hội	37
2.5.1. Phần nghi lễ trong lễ hội “Hang Bua”	37
2.5.2. Các trò chơi dân gian trong phần hội.....	46
2.6. Những hình thức sinh hoạt khác trong lễ hội	51
2.6.1. Những giá trị văn hoá tiêu biểu trong lễ hội	52
Chương 3: Bảo tồn và phát huy lễ hội “Hang Bua” của người Thái ở xã Châu Tiên, Huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An	54
3.1. Thực trạng và nguyên nhân trong tín ngưỡng lễ hội “Hang Bua”	54
3.2. Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa lễ hội “Hang Bua” để phục vụ cho lễ hội.....	58
3.2.1. Giải pháp bảo tồn lễ hội Hang Bua.....	58
3.2.2. Phát huy giá trị của lễ hội để phục vụ hoạt động du lịch Nghệ An ...	61
3.3. Một số kiến nghị	64
Kết luận.....	67
Tài liệu tham khảo	70
Phụ lục.....	73
Danh sách người cung cấp tài liệu.....	84

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nước ta là một quốc gia đa dân tộc, với 54 dân tộc anh em cùng sinh sống và trải qua nhiều thăng trầm khác nhau nhưng vẫn thống nhất là anh em một nhà, đều là “con Lạc cháu Hồng”. Tuy nhiên mỗi dân tộc lại có những nét đặc trưng riêng, đã được đúc kết lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác, song những bản sắc văn hoá truyền thống vẫn được mỗi cộng đồng dân tộc lưu giữ và phát triển để biến đổi phù hợp với xu thế đất nước. Sự biến đổi này diễn ra theo hai xu hướng tích cực và tiêu cực, và làm mai một, biến dạng dần các nét phong tục tập quán của dân tộc. Tín ngưỡng là một dạng thức của văn hoá phi vật thể cũng không nằm ngoài sự biến đổi đó.

Vì vậy theo Nghị quyết Trung ương 5 khoá VIII của Ban chấp hành Trung ương Đảng về xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc đã đề ra những nhiệm vụ cụ thể trong sự nghiệp xây dựng văn hoá Việt Nam, trong đó nhiệm vụ bảo tồn, kế thừa, phát huy các di sản văn hoá, các giá trị văn hoá truyền thống, nghiên cứu, sưu tầm, tập hợp giáo dục sâu rộng những đạo lý dân tộc tốt đẹp thông qua di sản văn hoá phong phú do cha ông để lại, đó là nghĩa vụ, trách nhiệm của toàn Đảng, toàn dân ta. Trong kho tàng di sản văn hoá phi vật thể không thể không nói đến lễ hội, vì lễ hội là một hình thức sinh hoạt văn hoá cộng đồng, ra đời và phát triển trong xã hội loài người. Dù lễ hội mang tính sơ khai, cổ truyền hay hiện đại thì đều mang tính chất thiêng liêng. Đó là sự sùng bái nhân vật lịch sử, nhu cầu tìm về cội nguồn tự nhiên xa xưa, để khẳng định nguồn gốc cộng đồng và bản sắc văn hoá dân tộc. Nên tôi đã mạnh dạn chọn đề tài “*Những*

Khóa luận tốt nghiệp

tín ngưỡng trong lễ hội “Hang Bua” của Người Thái xã Châu Tiến, Huyện Quỳnh Châu, Tỉnh Nghệ An” làm khoá luận tốt nghiệp.

Hiện nay, với xu hướng toàn cầu hoá, nước ta đang trong giai đoạn hội nhập, giao lưu kinh tế đang diễn ra mạnh mẽ ở các vùng trong cả nước và nước ta với nước ngoài. Nhưng những năm gần đây, nhận thức về vai trò văn hoá ở nước ta được nâng lên đúng giá trị đích thức của nó. Văn hoá đã trở thành một phần không thể thiếu đối với tất cả mọi mặt trong nền kinh tế xã hội, trong đó nhất là hoạt động của các lễ hội. Đến nay, Nghệ An vẫn còn lưu giữ nhiều lễ hội cổ truyền, những lễ hội diễn ra ở nhiều không gian vật chất khác nhau: lễ hội diễn ra trên sông nước như lễ hội đua thuyền, lễ hội cầu ngư, hay lễ hội tưởng nhớ các vị anh hùng có công giữ nước như lễ hội Mai Hắc Đế, lễ hội đền Nguyễn Xí... Lễ hội làm sống lại kỳ tích lịch sử được nâng lên thành huyền thoại, giàu chất sử thi và đậm đà tính nhân văn. Đặc biệt trong đó có lễ hội “Hang Bua” của người Thái là một trong những lễ hội được diễn ra trong hang động và còn lưu giữ được nhiều giá trị văn hoá. Hoạt động của lễ hội là cầu an cho bản mường, là dịp để mọi người gặp gỡ với nhau trong cả sinh hoạt vật chất lẫn tâm linh, vừa bộc lộ khả năng vui chơi, thi tài... với các nghi lễ phồn thực nơi nam thanh nữ tú tụ hội và hẹn hò nhau kết duyên vợ chồng, còn có các trò chơi như ném còn, múa sạp, bắn nỏ, khắc luống... và thi người đẹp trong vùng. Lễ hội được tổ chức trong ba ngày (21/1 đến 23/1 âm lịch). “Hang Bua” không chỉ độc đáo ở nơi tổ chức lễ hội, mà còn là nơi lưu giữ giá trị khảo cổ học, vì ở đây người ta tìm thấy năm cái răng và chỏm sọ hoá thạch của người vượn cổ cách đây hơn 200 nghìn năm. Có thể nói, tất cả cuộc sống, xã hội của người Thái ở Quỳnh Châu đều được tìm thấy ở lễ hội “Hang Bua”.

2. Mục đích nghiên cứu

- Khoá luận đi sâu vào tìm hiểu cách thức tổ chức một lễ hội của dân tộc Thái ở xã Châu Tiến, Huyện Quỳnh Châu, Tỉnh Nghệ An. Tìm hiểu về nguồn gốc của lễ hội, truyền thuyết các trình thức, lễ nghi, các bài cúng, lễ, trò chơi và văn hoá ứng xử, thái độ của con người đối với lễ hội.
- So sánh giữa lễ hội “Hang Bua” của người Thái Nghệ An với các lễ hội dân tộc khác.
- Đóng góp thêm tư liệu đưa ra những kiến nghị, giải pháp tích cực giúp gìn giữ và phát huy những giá trị truyền thống tốt đẹp, những bản sắc văn hoá dân tộc độc đáo và giải pháp xoá bỏ những hủ tục, khâu tổ chức rườm rà trong lễ hội. Thực hiện theo nếp sống văn hoá.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu là tín ngưỡng trong lễ hội “Hang Bua” ở xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An tập trung khảo sát các nội dung sau:

- Những truyền thuyết liên quan đến tên gọi, nguồn gốc của lễ hội Hang Bua và diễn trình của lễ hội.
- Nghiên cứu những tín ngưỡng có liên quan đến lễ hội.
- So sánh lễ hội “Hang Bua” với lễ hội “Xăng Khan” của người Thái ở huyện Con Cuông, tỉnh Nghệ An để tìm được nét đặc trưng nhất của lễ hội Hang Bua.

Phạm vi nghiên cứu ở xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An. Nơi diễn ra lễ hội này.

4. Phương pháp nghiên cứu

Khóa luận tốt nghiệp

Để có được những tư liệu phục vụ cho viết khoá luận, tôi đã sử dụng phương pháp điền dã, miêu tả, quan sát, ghi chép, phỏng vấn, sưu tầm tài liệu và tiến hành phân tích tài liệu. Đồng thời kết hợp nghiên cứu dựa trên cơ sở lý luận và phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng, chủ nghĩa duy vật lịch sử, dựa trên cơ sở quan điểm của Đảng và Nhà nước về văn hoá đối với các dân tộc thiểu số.

5. Đóng góp khoa học của đề tài

Trước hết khoá luận được xem là một trong số công trình nghiên cứu về lễ hội “Hang Bua” ở huyện Quỳnh Châu, đóng góp một số tư liệu trong quá trình nghiên cứu về đề tài này để góp phần bảo tồn bản sắc văn hoá dân tộc Thái ở huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An.

Khoá luận mong muốn giới thiệu cho du khách trong và ngoài nước hiểu sâu sắc về bản sắc văn hoá người Thái ở xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu được thể hiện qua lễ hội “Hang Bua” của huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An.

6. Nội dung và bố cục khoá luận

Ngoài những phần mở đầu, kết luận, một số hình ảnh phụ lục, danh sách người cung cấp thông tin cho đề tài, tài liệu tham khảo, khoá luận được chia làm ba chương:

Chương 1: Địa – văn nơi diễn ra lễ hội “Hang Bua” của người Thái tại xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, Tỉnh Nghệ An.

Chương 2: Những tín ngưỡng trong lễ hội “Hang Bua” của người Thái tại xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu, Tỉnh Nghệ An.

Chương 3: Bảo tồn và phát huy những giá trị văn hoá tiêu biểu trong lễ hội “Hang Bua”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Huy Cận(1994), “*Suy nghĩ về bản sắc văn hóa dân tộc*”, Nxb chính trị quốc gia, Hà nội
2. Hoàng Trùng Châu (2003), “*Định hướng phát triển Nghệ An du lịch Nghệ An năm 2003*”, *Tạp chí biển, Hội khoa học kỹ thuật Biển Việt Nam, Hà nội*
3. Nguyễn Khoa Điềm(2000), “*văn hóa truyền thống các dân tộc thiểu số trong cuộc sống hôm nay*”, *tạp chí văn hóa nghệ thuật, Hà nội*
4. Nguyễn Doãn Hương(2002),”*phép tính lịch cổ truyền Thái Nghệ An*”, *văn hóa và lịch sử các dân tộc trong nhóm ngôn ngữ Thái Việt Nam,Nxb văn hóa _ thông tin, Hà nội*
5. Nguyễn Doãn Hương(2002),”*vài nét về dân ca, dân nhạc của người Thái Việt Nam.Nxb văn hóa-thông tin, Hà nội*
6. Nguyễn Doãn Hương, La Quán Miên(1997),”*Hang Bua _Danh thắng và lễ hội*”
7. Đỗ Huy(1990), “*Bản sắc dân tộc của văn hóa*”, Nxb văn hóa. Hà nội
8. Nguyễn Văn Huyền (1999),”*Công nghiệp hóa _Hiện đại hóa và vấn đề giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc*”,*Tạp chí triết học*
9. Nguyễn Văn Hy, Nguyễn Xuân Hồng(2002): “*Đại cương công tác Nhà Văn hóa*”, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội
10. Lê Như Hoa (2000). “*Văn hóa vì sự phát triển*”. Viện văn hóa, Nxb văn hóa-thông tin
11. Đào Đăng Hy (1938). “*Địa dư tỉnh Nghệ An*”, xuất bản tại Vinh, Nghệ An

Khóa luận tốt nghiệp

12. Nguyễn Hồng Phong (2000), “*Văn hóa và phát triển*”, văn hóa-thông tin, Hà nội
13. Ngô Văn Lê(1998), “*Văn hóa các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*”, Nxb giáo dục, Hà nội
14. Hoàng Lương(2004). “*Lễ hội truyền thống các dân tộc Việt Nam khu vực phía Bắc*”, Nxb Đại học Quốc gia, Hà nội
15. Hoàng Xuân Lương(2000),” *Vấn đề giữ gìn bản sắc văn hóa các dân tộc ở nước ta*”, *Tạp chí triết học*, Hà Nội
16. La Quán Miên(1996), “*Truyện thơ và đồng giao Thái miền Tây Nghệ An*”, Nxb Nghệ An
17. Bùi Văn Mỹ, Bùi Thiết, Phạm Minh Thảo(1996), “*Từ điển tục lệ Việt Nam*”, Nxb Văn hóa _Thông tin, Hà nội
18. Lương Chiến Thắng(2002),”*Một số nhạc cụ của người Thái Qùy Châu, Nghệ An*”, *Văn hóa và lịch sử các dân tộc trong nhóm ngôn ngữ Thái Việt Nam*, Nxb Văn hóa-Thông tin, Hà nội
19. Lê Ngọc Thắng (1990), “*Nghệ thuật trang phục Thái*”i, Nxb văn hóa dân tộc, Hà nội
20. Trần Ngọc Thêm(2000), “*Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*”. Nxb Thành Phố Hồ Chí Minh
21. Ngô Đức Thịnh, Cẩm Trọng (1999), “*Luật tục Thái Việt Nam*”. Nxb Văn hóa dân tộc, Hà nội.
22. Hoàng Trinh (2000). “*Bản sắc dân tộc và hiện đại trong văn hóa*”. Nxb chính trị quốc gia- Hà nội
23. Hoàng Vinh (1999). “*Mấy vấn đề lí luận và thực tiễn xây dựng văn hóa ở nước ta hiện nay*”, *Văn hóa- thông tin*, Hà nội
24. Trần Quốc Vượng(1997). “*Cơ sở văn hóa Việt Nam*”, Nxb ĐHQG Hà nội

Khóa luận tốt nghiệp

25. Phạm Thái Việt(chủ biên), Đào Ngọc Tấn(2004), “*Đại cương về văn hóa Việt Nam*”, Nxb Văn hóa_Thông tin, Hà nội
26. Vụ văn hóa dân tộc (2003). “*Sổ tay công tác văn hóa thông tin vùng dân tộc thiểu số và miền núi*”, Bộ VH TT, Hà nội
27. Viện Văn Hóa dân gian (1992), “*Lễ hội cổ truyền*”, Nxb Khoa học xã hội
28. Báo cáo thực tập tốt nghiệp: “*Xây dựng và phát triển văn hóa xã hội cho đồng bào các dân tộc thiểu số ở Tuyên Quang*”, ĐHVHHN, Hà nội 2001
29. Cục văn hóa thông tin cơ sở thuộc Bộ văn hóa- Thông tin (2000), “*Hỏi và đáp về xây dựng làng văn hóa, gia đình văn hóa, nếp sống văn hóa tổ chức và quản lí lễ hội truyền thống*”, Nxb chính trị quốc gia, HN
30. Cục văn hóa cơ sở (2001). “*văn bản của Đảng và Nhà nước về xây dựng nếp sống văn hóa*”, Nxb văn hóa –thông tin, Hà nội